

ב"ה

פרשת וארא

ותעל הצפרדע
שמות ה, ב.

לפי פשוטו של מקרא - רק המים ביאור נהפכו לדם

על הפסוק ^[1] "ותעל הצפרדע", מפרש רש"י: " צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה והיא מתנת נחילים נחילים. זהו מדרשו. ופשוטו יש לומר שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות, וכן ותהי הַכָּנָם, הַקְּרָיִשָׁה כו'".
...נשאלת השאלה: מהו ההכרח בפירוש ד"מדרשו", ועד כדי כך, שרש"י מקדים את הפירוש ד"מדרשו" לפני הפירוש ד"פשוטו"!

...והביאור בזה: כללות ענין המכות הוא - לפעול על פרעה, כמו שכתוב בהתחלת הענין ^[2] "כי ידבר אליכם פרעה תנו לכם מופת", "אות, להודיע שיש צורך במי ששולח אתכם".

ומכיון שכן, צריך להיות במכה ענין מסויים שאינו ביכלתם של חרטומי מצרים (ה"מופת" שבמכה) - על דרך שמצינו במכת כנים, "ויעשו כן החרטומים בלטיהם להוציא את הכנים ולא יכלו" ^[3] ("שאין השד שולט על בריה פחותה מכשעורה" ^[4]), ולכן, "ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלקים היא" ^[5], "מכה זו אינה על ידי כשפים, מאת המקום היא" ^[6].

ובנדון דידן, במכת צפרדע, מכיון ש"ויעשו כן החרטומים בלטיהם ויעלו את הצפרדעים על ארץ מצרים" ^[7] - בהכרח לומר שיש ענין נוסף שלא יכלו החרטומים לעשותו. ובפרט לאחרי שבמכת דם נאמר כבר "ויעשו כן חרטומי מצרים בלטיהם" ^[8], הרי בודאי שיש הכרח שיתוסף פרט מסויים במכת צפרדע שלא יוכלו החרטומים לעשותו.

ולכן, כללות הענין - תכלית ומטרת המכה, "מופת", "להודיע שיש צורך במי ששולח אתכם" - מכריח לפרש ש"צפרדע אחת היתה, והיו מכין אותה, והיא מתנת נחילים נחילים", שבענין זה התבטא ה"מופת" שבמכה, שלא יכלו החרטומים לעשותו.

אמנם, בנוגע לפירוש התיבות דפסוק זה - פירוש זה הוא "מדרשו", ולכן, מוסיף רש"י עוד פירוש, "פשוטו" דתיבות פסוק זה - "שרוץ הצפרדעים קורא לשון יחידות" (על דרך שלמד הבן חמש בתחלת פרשת וישלח ^[9] "ויהי לי שור וחרמור גו'", "דרך ארץ לומר על שְׁנוּרִים הרבה שור כו').

ואף על פי כן מקדים רש"י את הפירוש ד"מדרשו" – שעל פי זה מיושב יותר כללות הענין, כנזכר לעיל. אמנם, על פי זה מתעוררת שאלה: מדוע לא יהיה גם במכת דם פרט מסויים שלא יוכלו החרטומים לעשות, שבו יתבטא ה"מופת" שבמכה, מכיון שאין זה בכחם של חרטומי מצרים!?

[ואין לתרץ שהיתה זו מכה ראשונה כו' - שהרי הקב"ה ידע שגם החרטומים יעשו כן, ובמילא, היה צריך לעשות ענין נוסף שלא יוכלו לעשותו, שבו יתבטא ה"מופת" שבמכה].

ובכן, שאלה זו מתורצת אצל הבן חמש – על פי דברי רש"י^[10] בביאור הטעם דמכת דם, "הִלְקָה את יראתם". ובהקדמה:

מכת דם היתה במי היאור (יראתם של מצרים) בלבד, כמו שכתוב "ויך את המים אשר היאור... ויהפכו כל המים אשר היאור לדם... ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאור"^[11], ולכן, "ויחפרו כל מצרים סביבות היאור מים לשתות כי לא יכלו לשתות ממימי היאור"^[12], כלומר, המים שהיו במעמקי האדמה סביבות היאור לא נהפכו לדם.

ועל פי זה מובן: (א) מניין שתו מצרים במשך שבעת הימים דמכת דם (שהרי לא מצינו שהוצרכו להביא מים מחוץ לגבולות מצרים), (ב) מניין לקחו החרטומים מים להפכם לדם – על ידי זה ש"ויחפרו... סביבות היאור", כי המים שבמעמקי האדמה סביבות היאור, לא נהפכו לדם.

[בנוגע לשאלה האמורה מנין שתו המצרים במשך שבעת ימי המכה – איתא במדרש^[13] ש"גיגית מלאה מים ומצרי... מוציאה מליאה דם וישראל שותה מים... וכשהיה (המצרי) לוקח מישראל בדמים היה שותה מים". אבל, רש"י אינו מזכיר נס זה, מכיון שאין כל רמז לכך בפשוטו של מקרא, ואדרבה - כקושיית האבן עזרא^[14]: "אם כן למה לא נכתב אות זה בתורה", ובפרט שעל פי זה אירע נס גדול יותר - שהמכה לא היתה רק פעולה חד-פעמית, ברגע הראשון דהפיכת היאור לדם, כי אם, גם במשך כל שבעת הימים, בו ברגע שהגיעו המים לידו או לפיו של המצרי (כמבואר במדרש).

ועל כן צריך לומר שעל פי פשוטו של מקרא, נהפכו רק מי היאור לדם, ולא המים שבמעמקי האדמה סביבות היאור, ומהם שתו המצרים במשך שבעת ימי המכה^[15].

וטעם הדבר - להדגיש את הענין ד"הִלְקָה את יראתם", שלכן, אין צורך להכות את המים שסביבות היאור (שאינם שייכים ל"יראתם"), ואדרבה - הלקאת יראתם מודגשת יותר כאשר אך ורק מי היאור (יראתם) לוקים, ואילו המים שסביבות היאור אינם לוקים, שאז, הבושה גדולה ביותר שכל המים שבאו מן היאור,

יראתם, בכל מקום שנמצאו, אפילו המים ששאבו כבר בכלי עץ ובכלי אבן^[16] - לקו ונהפכו לדם, ואילו המים שאינם שייכים ליאור, סביבות היאור (במעמקי האדמה) - לא לקו!

ועל פי זה מובן שאין להקשות מדוע לא ניתוסף עוד ענין במכת דם שלא יהיה בכחם של חרטומי מצרים לעשותו (כבמכת צפרדע) - כי, כל הוספה במכה, שיכולה להיות רק מחוץ למי היאור (שהרי כל מי היאור כבר נהפכו לדם), גורעת ומחלישה את הענין ד"ה'לקה את יראתם", כאמור, שהלקאת יראתם מודגשת בכך שהמכה פגעה אך ורק ב"יראתם", מי היאור, ואילו כל מים שחוץ ליאור (סביבות היאור), לא לקו.

קטע משיחת ש"פ וארא, ר"ח שבט, רשימת השומעים בלתי מוגה.

תו"מ ה'תשמ"ז ח"ב ע' 341.

[1] שמות ח, ב.

[2] ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 79 ואילך.

[3] ז, ט ובפרש"י.

[4] ח, יד.

[5] פרש"י עה"פ.

[6] שם, טו.

[7] שם ג.

[8] ז, כב.

[9] לב, ו ובפרש"י.

[10] שם, יז.

[11] שם, כ-כא.

[12] שם, כד.

[13] שמו"ר פרשהנו ט. י. וש"נ. (87) (88)

[14] ראה גם לקו"ש השבועי ס"ב, ובהערות שם.

[15] שם, יט ובפרש"י.

פרויקט זו נוסד בימי השבעה לזכרון ולעי"נ הרב גבריאל נח וזוגתו רבקה הי"ד
- שלוחי כ"ק אדמו"ר במומבאי, אינדיא

נדפס ומופץ ע"י הרה"ת ר' שלמה לרר ומשפחתו שיחיו
שלמה נחמ"ה, צבי"ה זלאטע רייזל, שמואל, מנחם מענדל, ישראל אריה לייב, יוסף יצחק,
שניאור זלמן, חיה מושקא, אברהם דוד, אהרן, חנה